

Kovács Tamás¹„Partout où nécessité fait loi”²

Franciaország titkosszolgálatai

„Partout où nécessité fait loi”

France's (Counter)Intelligence Services

„A temetők tele vannak pótolhatatlan emberekkel.”

Charles de Gaulle

Franciaország az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsának állandó, vagyis vétójoggal rendelkező tagja, nemkülönben az Európai Unió és az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének (NATO) meghatározó tagországa. Franciaország lényegében Nagy Károly óta a kontinens, illetve a 18. századtól a világ egyik meghatározó nagyhatalma. Igaz ez még akkor is, ha befolyásának nagysága és erőssége időben változó és erősen hullámzó. A francia gloire és nagyhatalmi pozíció érzete legalább annyira fontos a mai francia társadalomnak is, mint a „köztársaság eszméjének”, a „szabadság, egyenlőség, testvériség” hármassága. Azzal azonban a francia vezetés mindig is tisztában volt, hogy Franciaország nemzetközi pozícióinak megtartásához, további erősítéséhez nélkülözhetetlenek a hatékony titkosszolgálatok.

Kulcsszavak: Franciaország, hírszerzés, elhárítás

France is a permanent member of the Security Council of the United Nations, i.e. with veto power, otherwise it is a key member of the European Union and the North Atlantic Treaty Organization (NATO). In essence, France has been one of the defining great powers of the continent since Charlemagne, and of the world since the 18th century, even if the size and strength of its influence varies and strongly fluctuates over time. The sense of French “gloire” and great power position is at

¹ Habilitált egyetemi docens, Nemzeti Közszerzési Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és Történelmi Tanszék, e-mail: kovacs.tamas@uni-nke.hu

² „Ott, ahol a szükség törvényt bont” – Direction générale de la Sécurité Extérieure jelmondata.

least as important to today’s French society as the “idea of the republic”, the trinity of “liberty, equality, fraternity”. However, the French leadership has always been aware that effective secret services are indispensable for maintaining and further strengthening France’s international positions.

Keywords: France, intelligence, counterintelligence

A kezdetek

Nehéz lenne pontos megmondani, hogy mikortól beszélhetünk francia titkosszolgálat(ok) ról, de azt a kijelentést talán meg lehet kockáztatni, hogy már Nagy Károlynak is kellettek információk birodalmának, a Frank Birodalomnak nemcsak a kiépítéséhez, hanem annak fenntartásához is. A 843-as verduni szerződés után a Frank Királyság ugyan felbomlott, de a helyén létrejött Nyugati Frank Királyság vezetői is vélelmezhetően hamar megértették, hogy ha fel akarnak készülni a viking támadásokra, akkor muszáj valahonnan, valahogyan híreket és információkat szerezniük. Különbö a viking harcosok 845 húsvétja után is bármikor megtámadhatják és kifoszthatják Párizst. Bő negyven évvel később, az 885–886-os viking támadást azonban már vissza tudták verni Párizs védői. A középkori francia állam sokáig erős, sőt nem egy esetben kíméletlen is volt: gondoljunk csak a keresztes lovagrend felszámolására, az ehhez kapcsolódó koncepciós perre, különösen annak operatív előkészítésére. Ugyanakkor tény, hogy a középkori francia államnak a története nem csak sikerek sorozata volt. Így például Franciaország történetében egyfajta törésnek is tekinthetjük az 1337 és 1453 közötti, 100 éves háborúnak hívott időszakot. Ezen időszak alatt ugyanis nem egyszer a francia állam pusztja fennmaradása volt a kérdés, nem pedig a francia király hatalmának kiterjesztése. A középkori francia állam a 15. század végére azonban magára talált, s a 16. században már újból aktív külpolitikát folytatott. Így I. Ferenc 1515–1547 közötti uralkodása alatt Franciaország immár nemcsak európai, hanem globális viszonylatban építette kapcsolatait. A francia nagyhatalmi politika azonban nem tudott volna kiteljesedni stabil, a szó valamennyi értelmében egységes háttország nélkül – így lett például 1539-től a francia a hivatalos nyelv a bíróságokon –, s természetesen jól működő hírszerző szolgálat(ok)ra is szüksége volt. A területi terjeszkedés – vagyis a gyarmatosítás előbb Észak-Amerikában, majd Afrikában és Ázsiában – és a 19. századra kialakult nagyhatalmi politika pedig még inkább szükségessé tette, hogy felkészült diplomaták, jól képzett katonák, s természetesen megfelelő hírszerző és kémelhárító szolgálat segítse a francia államot. Az magától értetődően „csak” idő kérdése volt, hogy a mai, modern értelemben vett francia nemzetbiztonsági szolgálatokról beszélhessünk.

Az első szervezet – cabinet noir (fekete szoba)

Klasszikus értelemben sosem volt önálló titkosszolgálat az úgynevezett *cabinet noir* (fekete szoba), de a király, illetve az udvar gondolkodását jól mutatja az intézmény létrehozása és feladatrendszere. A szervezet feladata a posta, a postaforgalom, illetve a levelek ellenőrzése volt. Látni kell, hogy XI. Lajos király már 1464-ben egy meglehetősen részletes

rendeletet adott ki a postaforgalom szabályozására. Ennek egyik alapvetése az volt, hogy a postai állásokat kizárólag a király, illetve a kormány – vagyis az állam – szolgálatára hozták létre. A rendelet nyíltan előírta, hogy a postai szolgáltatóknak minden levelet el kell olvasniuk. Vagyis a levéltitok fogalma lényegében ismeretlen volt. Azt igyekeztek biztosítani, hogy a levelek ne tartalmazzanak semmilyen állam- és/vagy uralkodóellenes kijelentést, avagy összeesküvést. A postaforgalom ellenőrzésére a határokon külön egységeket állítottak fel. A francia király a postát csak egy 1576-ban kiadott rendeletben tette mindenki számára elérhető szolgáltatássá.³ Bár az is vélelmezhető, hogy Mazarin bíboros és Ausztriai Anna – XIII. Lajos felesége, és így XIV. Lajos anyja – rejtjelezett levelezése nem az állami posta keretein belül történt. Ugyanakkor ez az eset is jól rávilágított arra, már a korban is, hogy az információk áramlása mennyire volt fontos kérdés, illetve kódolása és dekódolása is mennyire bevett módszernek számított.⁴

A levéllenőrzés metodikája tovább fejlődött XV. Lajos uralkodása alatt, amikor is Richelieu bíboros hivatalosan is *Cabinet du secret des Postes* néven működtette tovább az egyre jobban, hatékonyabban működő, lényegében levélfigyelő- és ellenőrző rendszert. Ekkor 22 tagból állt a *Cabinet*, de természetesen ez a létszám idővel erőteljesen bővült. Feladatuk volt a levelek felbontásán túl, hogy az érdekesnek és/vagy fontosnak minősített levelekről tartalmi kivonatot készítsenek. A korban ezt munkát a „levelek lehallgatása” kifejezéssel illették. Szintén fontos feladata volt a *cabinet noir*nak a titkosírással írt, vagy valamilyen módon kódolt levelek megfejtése is. Érdekes adalék, hogy egyes források szerint a *Cabinet du secret des Postes* tagjait titokban a Külügyminisztérium költségvetéséből fizették, mégpedig kifejezetten jól. A *cabinet noir* természetesen működött a forradalom (1789), az első császárság, a Bourbon-restauráció, vagy éppen a júliusi monarchia és a második császárság idején is. Az első világháború előtt Franciaország – az Osztrák–Magyar Monarchia és Oroszország mellett – azon kevés országok közé tartozott, amelyek a kódolt levelezések megfejtésére szakosodott központi irodákat működtetett. A francia kormánynak öt ilyen hivatala volt, mégpedig különböző minisztériumokban (hadügyi, haditengerészeti, külügyi, belügyi, valamint postai és távirati minisztérium) szétszórva. Talán természetesnek mondható, hogy a külügyminisztérium megfejtő irodája volt a legnagyobb. A 19. század utolsó évtizedének elejére már sok távirati úton továbbított angol, német és török diplomáciai küldeményt is képesek voltak dekódolni. Ez a rendszer az úgynevezett harmadik köztársaság végéig, vagyis az 1940-es tavaszi katonai összeomlásig működött.⁵

Szervezett szervezetek

Az 1789. július 14-én a párizsi nép fellázadt, s bevette a Bastille-t, ahol aztán szembesült azzal, hogy mindösszesen hét rabot őriztek a hatalmas erődben... A hagyományosan nagy francia forradalomnak nevezett eseménysor után zavaros belpolitikai időszak következett Franciaország történelmében, amely mintegy tíz esztendeig tartott. A forradalmi korszak végét Bonaparte Napóleon 1799. Brumaire 18–19-ei (november 9.) államcsínye jelentette.

³ THOMPSON 1995.

⁴ THOMPSON 1995.

⁵ BOISLISLE 1890.

Napoleon 1804-ben császárrá koronáztatta magát, aki bár szívesen hivatkozott a francia felvilágosodás haladó eszméire, mégis csak egy egyeduralmat kiépítő, meglehetősen nepotista rendszert hozott létre, amelyet – a *Code Napoleon* és a *Code Civil* mellett – katonai sikerekkel igyekezett fenntartani. Európa hagyományos nagyhatalmai és uralkodó családjai lényegében permanens háborúban álltak a napóleoni Franciaországgal. Természetesen magában Franciaországban is voltak a napóleoni rendszernek ellenségei, akiket ráadásul adott esetben külföldről is támogattak az emigrációban élő francia arisztokraták.⁶

A korszak egyik meghatározó figurája, hosszan regnáló rendőrminisztere Joseph Fouché volt, aki több rendszert és vezetőt is (ki)szolgált. A leghosszabb ideig Napóleont, de hosszú viszonyuk alatt – a „magasabb szempontoknak” engedve – többször is elárulta. Fouché tisztában volt azzal, hogy a hatalom megtartásához jól szervezett rendőrség és – már csak a kémek miatt is – egy besúgóhálózat szükséges. Az 1811. március 25-ei birodalmi rendelet létrehozta a közvélemény felügyeletével foglalkozó első „különbiztosokat” – ami aztán megfelelt a tipikusan napóleoni rendőrségi felfogásnak. A 7. cikk meghatározza a felelősségüket: „különösen figyelemmel kell kísérni a lakosság közszellemét, a kereskedelmi és hadkötelezettség működését, a vámsholgyalapot, a kikötők mozgását, a partvonalakat és a határvonalakat”, a „külföldiekkel, megélhetéssel, könyvkereskedés, közoktatás, politikai és vallási egyesületek és általában a közigazgatás és a közszolgáltatások minden része”.⁷

A határokon vagy kikötőkben telepített mintegy 34 különleges rendőrőrs a császárság bukása (1814/15) után átmenetileg megszűnt. Az ő mintájukra hozták létre 1835-ben az úgynevezett „különleges rendőri erőt”, amelyet a prefektusok alá helyeztek, és hivatalosan a vasúti rendőrséget irányították. Ennek a „különleges rendőrségnek” a funkcióit fokozatosan kiterjesztik a politikai hírszerzésre, különösen az anarchisták elleni küzdelemre, aminek jogi formába való öntését végül az 1893. december 23-i rendelet jelentette.

A Deuxième Bureau korszaka

A harmadik köztársaság létrejöttéhez lehet kötni a szervezeten megjelenő, modern értelemben vett hírszerző és elhárító szervek létrejöttét. A klasszikusan csak Deuxième Bureau-nak hívott szervezet hivatalos neve Deuxième Bureau de l'État-major général (a vezérkar második osztálya) volt.

A francia szempontból vesztes 1870–71-es francia–porosz háborút az 1871-es majna-frankfurti béke zárta le 1871. május 10-én. A francia katonai és politikai vezetés a vereség egyik okát egyértelműen az elégtelen hírszerző és elhárító tevékenységben látta. Vagyis egyértelmű volt – ismét francia szempontból nézve –, hogy létre kell hozni egy ilyen feladatrendszerű szolgyalapot, nemkülönben újragondolni a francia vezérkar szervezeti struktúráját is. Így nem meglepő, hogy alig egy hónappal a békekötés után, 1871. június 8-án a francia hadügyminisztérium engedélyezte egy olyan speciális szolgyalot létrehozását, amelynek feladata az „ellenség terveinek és hadműveleteinek kutatása”.⁸

⁶ POIRIER 2018.

⁷ LACOSTE 1998: 21.

⁸ NAVARRE 1978.

Így 1871 nyarától az Etat Major General (Vezérkar) két bureau-ra, vagyis osztályra oszlott. A Premier Bureau, vagyis az Első Osztály, egy klasszikusnak mondható katonai vezetői-irányítási ág volt. Feladatai közé tartozott az általános kapcsolattartás a többi minisztériummal, a csapatmozgások megszervezése, vagy javaslatlétételek a különböző kitüntetésekre, valamint a belső, hadsereget érintő rendeletek előkészítése és kiadása. A Deuxième Bureau, vagyis a Második Osztály feladata a háttérmunka volt, amelyből végül kinőtt a jól ismert hírszerző-elhárító szervezet. Érdemes felvillantani ugyanakkor, hogy az „eredeti” Deuxième Bureau-nak pontosan milyen feladatkörei voltak:

- katonai statisztikai,
- levéltári kutatás és történeti munkák készítése,
- geodéziai,
- topográfiai.⁹

Alig három évvel később, 1874 márciusában a francia vezérkart újfent átszervezték, amely így még inkább a porosz vezérkar felépítésére emlékeztetett. Ennek következtében a korábbi két osztály helyébe hat kisebb részleget állítottak fel. Az átszervezés során a Deuxième Bureau, a Statistique militaire – Bureau Historique nevet kapta, és hivatalosan ekkor kezdte meg hírszerző tevékenységét is. Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy a közkeletű neve megmaradt, s a továbbiakban is csak mint Deuxième Bureau emlegették. Az egység 1876-ban a Statistiques et de reconnaissances militaires részleggel, és egyben feladatkörrel bővült.¹⁰ Fontos, hogy a francia kormány, illetve a törvényhozás már 1886-ban törvényt fogadott el a kémtevékenység büntetésére.

Nemcsak a francia történelemben, de a Deuxième Bureau történetében is komoly törést okozott az 1894 októberében kirobbant, úgynevezett Dreyfus-ügy.¹¹ Az ügy politikai súlya és következményei, illetve a nyomozás során történt súlyos hibák, illetve aztán azok eltussolási kísérletei arra készítették a regnáló francia kormányt, hogy 1899 májusában a kémelhárítási feladatokat a Belügyminisztériumra bízta. A vezérkaron belül ugyan maradt egy kis hírszerző részleg, de a Service de Surveillance du Territoire, a Sûreté Générale egyik részlege lett. A kémelhárítási feladatokat a Sûreté Générale különleges, célirányosan kiképzett rendőrfőnökei végezték. A Deuxième Bureau fentebb említett statisztikai részlege is csak 1899. szeptember 1-jéig működött, majd egyszerűen feloszlatták. Ekkor úgy tűnt, hogy a Deuxième Bureau története itt véget is ért.

Vélelmezhetően a francia kormányzat továbbra sem érezte úgy, hogy a kémelhárítás megfelelő hatékonysággal működik. Az 1900-as évek egyre súlyosabb nemzetközi eseményei

⁹ NAVARRE 1978.

¹⁰ NAVARRE 1978.

¹¹ Alfred Dreyfus zsidó származású tisztet azzal vádolták meg, hogy a Német Császárság javára kémkedett. Dreyfust – meglehetősen kétes bizonyítékok alapján – elítélték. Később azonban kiderült, hogy az inkriminált iratokat Marie-Charles-Ferdinand Walsin-Esterhazy juttatta el a németekhez. 1897-ben ugyan hadbírószág elé állították, de az felmentette a vád alól. Amikor azonban a Dreyfus-ügy újratárgyalását követelő mozgalom megerősödött, Walsin-Esterhazy pánikba esett és elhagyta Franciaországot. Nagy-Britanniában élt Comte de Voilemont álnéven, ott is hunyt el 1923-ban. Dreyfus ügyét 1899-ben újra tárgyalta a rennes-i hadbírószág, de nem mentette fel, csupán a korábbi életfogytiglani ítéletet enyhítette 10 évre. Ugyanakkor Émile Loubet köztársasági elnök még ugyanebben az évben kegyelmet adott Dreyfusnak, aki azonban 1903-ban benyújtott egy újabb perújrafelvételi kérelmet. Ez alapján a francia Legfelsőbb Bíróság 1906. július 12-én véglegesen semmisnek nyilvánította a korábbi, ellene hozott ítéleteket.

közül számos, így például II. Vilmos német császár 1905-ös tangeri látogatása, már nyíltan Franciaország globális, illetve ebben a konkrét esetben afrikai érdekeit veszélyeztette.¹² Így amikor 1906-ban Georges Clemenceau belügyminiszter miniszterelnökké lépett elő, akkor az egyik első intézkedése – a Belügyminisztérium finanszírozásának teljes ellenőrzése mellett – különleges kémelhárítási egységek felállítása volt. Ezeket a köznyelv csak *brigades du Tigre*-nek hívta, utalva Clemenceau közismert gúnynevére. Létrehozásukat Célestin Hennion rendőrkapitány, a Sürete General igazgatója is erőteljesen támogatta. Az egység első parancsnoka Jules Sébille volt. Ezeknek a mozgó egységeknek kémelhárítással kapcsolatos különleges műveleteket kellett végrehajtaniuk.¹³

Alig egy évvel később, 1907 februárjában a Deuxième Bureau reaktiválták, mi több: Dreyfus-ügyet megelőző kémelhárítási feladatok egy részét újból meg- vagy inkább viszszaadta a szervezet. Az ekkor Charles-Joseph Dupont tábornok parancsnoksága alatt álló osztály természetesen együttműködött a Belügyminisztériummal, de kiváltképpen a már említett mozgó kémelhárító osztagokkal és a francia határőrséggel.

Szintén Clemenceau miniszterelnöki regnálása alatt, 1907-ben hozták létre a Direction Centrale des Renseignements Généraux-t (DCRG), amely – változó struktúrában, de – egészen 2008-ig működött. A szervezetet gyakran röviden csak General Intelligence-nak hívták nemcsak a sajtóban, de még a hivatalos francia iratokban is. Ugyanakkor a DCRG-t nem egyszer megvádolták hosszú története során azzal, hogy egyfajta rossz értelemben vett politikai rendőrségként működött, amely „csak” a kormány öncélú megrendeléseit teljesítette.

A háborúra való készülődés egyik bizonyítékaként is értékelhetjük, hogy 1913-ban a francia kormány immár hivatalosan is a Hadügyminisztériumhoz rendelte a kémelhárítást, addig továbbra is a Belügyminisztérium volt a felelős a határbiztonságért és az egyes esetek jogi útra való tereléséért – lényegében az adott ügy nyílt szakaszba helyezéséért – és a vádemelésért.

Az 1914 nyarán kitört első világháború mintha visszaigazolta volna a korábbi kormányzati lépéseket, miszerint fokozni kell a kémelhárító munkát. Ugyanakkor Franciaországra is igaz volt, hogy mindenben és mindenki, aki nem francia, potenciális német, osztrák–magyar, esetleg bolgár vagy török kémét látott. A számos ilyen eset közül talán Mata Hari, alias Margaretha Geertruida MacLeod (született: Zelle) esete a legismertebb. Az egyébként is gyanús félvilági táncosnő esetén Georges Ladoux, a Deuxième Bureau vezetője könnyedén elhitte, majd bizonyítottan is látta, hogy a hölgy német kém. Elfogását, perét és kivégzését mind a Deuxième Bureau, mind Ladoux erősen túlértékelték. Ma már tudjuk, hogy Mata Hari nem volt német kém, mi több: maguk a németek is gyanakodtak rá. Ugyanakkor a németeknek kifejezetten jól jött, hogy a franciák rá dolgoztak 1916-ban. Így ugyanis Elsbeth Schragmüller, fedőneve Fräulein Doktor, illetve Mademoiselle Docteur, valóban értékes hírszerző munkát tudott végezni a Német Császárságnak.¹⁴ Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy magát Ladoux-t is megvádoltak azzal a háború vége felé, hogy kettős ügynök. A vizsgálat során ő végül sikerrel tudta tisztázni magát a vád alól.

¹² Jelen tanulmány keretében csak utalni tudunk a fontosabb köztörténeti eseményekre, azok részletes bemutatására és elemzésre – már csak a terjedelmi korlát miatt – nincs lehetőségünk.

¹³ DIAZ 2010: 250.

¹⁴ HIEBER 2005.

Az első világháborút követően, illetve a Párizs környéki békék eredményeképpen úgy tűnt, hogy Franciaország pozíciói a világban, és természetesen Európában, soha korábban nem látott módon megerősödtek, nagyhatalmi státusza megkérdőjelezhetetlen. Ugyan a gyarmatbirodalom fenntartása egyre több erőforrást igényelt, úgy tűnt, ezt a harmadik köztársaság tudja fedezni. 1925-ben a locarnói egyezményben Németország lényegében elismerte nyugati határait; sokan a '20-as években már egy „keleti Locarno” – vagyis Németország keleti határainak elismerését garantáló szerződés – tető alá hozásáért lobbiztak. Az 1928-ban megkötött Kellogg–Briand-paktum pedig mintha már a globális világbékét hozta volna el... A nagy gazdasági válság (1929–33) azonban alaposan megtépázta a francia gazdaságot, az úgynevezett Stavisky-ügy kirobbanása, illetve névadójának meglehetősen gyanús halála pedig már a belpolitikai stabilitást is megrengette. Másrészt a francia vezetésnek is szembesülnie kellett azzal, hogy az európai gazdaság és politikai stabilitás hosszú távon nem képzelhető el Németország nélkül. Ugyanebben az időben azonban gyökeres fordulat következett be Németországban: Adolf Hitler és pártja került hatalomra, s 1934-től megkezdte a diktatúra nyílt kiépítését. S bár a nyugati nagyhatalmak politikusai sokáig hittek a békepolitika sikerében, látható az is, hogy mások, főleg a katonai vezetés soraiból, inkább készülni kezdtek az újabb, elkerülhetetlen háborúra. Ezen lépések közül a hadsereg fejlesztése vagy éppen a Maginot-vonal kiépítése az átlagember számára is jól látható volt. Ugyanakkor néhány lépés kisebb nyilvánosságot kapott, nem készültek róluk propagandisztikus anyagok sem.

Ilyen lépésnek mondható, hogy 1934 áprilisában a Direction Générale de la Sûreté Générale-t – számos okból – átszervezték. Az új szervezet neve Direction Générale de la Sûreté Nationale lett, feladata szerint pedig összefogta valamennyi korábbi francia szolgálatot, amely hírszerzéssel és elhárítással foglalkozott. Ez a szervezet – többször is megváltozott szervezeti felépítésben, de – egészen 1966-ig működött.¹⁵

A Deuxième Bureau vezetésében 1936 júniusában változás következett be, amikor is Louis Rivet ezredes lett az egység parancsnoka. Ő ekkor már a németekkel elkerülhetetlen összecsapásra készült, fő feladatának a német hírszerzők felderítését és neutralizálást tartotta. Ezzel párhuzamosan Guy Schlessen parancsnoksága alatt létrejött a Service de Centralization des Renseignements, ezen egység Franciaország összeomlásáig működött.

1937 márciusában a kormány elrendelte, hogy a területi megfigyelés kizárólag a rendőrség feladata lesz a jövőben. Ugyanakkor a feladatot csak szigorúan törvényes eszközökkel lehet végrehajtani, mintegy kerülve minden esetleges provokációt. Ugyanebben a hónapban megalakult a Bureau Central de Renseignements (BCR), amelynek fő feladata a kémelhárítás mellett az úgynevezett „megelőző védelmi intézkedések” foganatosítása volt. Ezen egység aztán Franciaország 1940-es összeomlásáig működött.

Egyértelműen a háborús előkészületek közé tartozott, amikor 1939 júliusában a katonai hírszerzés ösztönzésére megalkottak egy úgynevezett „kémelhárító chartát”. A törvényhozás pedig szintén ebben az időszakban módosította a büntető törvénykönyvet, egységessé téve a különböző kémekkel és kémelhárítással foglalkozó törvényeket. Alig több mint egy hónappal később pedig valóban kitört a háború, amikor 1939. szeptember 1-jén Németország megtámadta Lengyelországot. A „furcsa háborút” követően 1940. május 10-én a Wehrmacht elindította nyugat-európai hadjáratát, amely összességében teljes

¹⁵ Lásd: <https://bit.ly/405lmjw>

német sikert hozott. A német–francia fegyverszüneti egyezményt 1940. június 22-én írták alá a compïègne-i erdőben, hivatalosan június 25-én lépett életbe. A harmadik köztársaság – a szó számos értelmében – nemcsak megbukott, hanem meg is szűnt. Franciaország területének jelentős része közvetlen német megszállás alá került, a maradék, úgynevezett szabad Franciaországban pedig Vichy székhellyel Philippe Petain marsall vezetésével egy kollaboráns kormány jött létre. Érdeemes megjegyezni, hogy számos francia tiszt sokáig úgy látta, pontosabban bízott benne, hogy karrierje Petain uralma alatt is töretlenül fog folytatódni – csak immár a németekkel, s nem az angolokkal szövetségben. Ez természetesen nem jelentette azt, hogy „ha úgy alakulna” az események láncolata, akkor ezek a tisztok ne fordulnának szembe a németekkel, és állnának át – szinte azonnal – az angolszász szövetségesek oldalára. Jó példa erre François Darlan tengernagy 1940 és 1942 közti meglehetősen cikcakkos élettörténete is.¹⁶ A németekkel és a kollaboránsokkal szemben álló „szabad franciák” ugyanakkor elmenekültek Franciaországból, és vagy Londonban, vagy a francia gyarmatokon szerveződtek újjá. Érdeemes megjegyezni, hogy az ellenálláson belül sokáig Charles de Gaulle és Henri Giraud tábornokok egymással is küzdöttek az egyes számú vezető szerepéért, amely küzdelemből végül de Gaulle került ki győztesen.¹⁷

A „szabad Franciaország” szervezetei a második világháború alatt

Bureau Central de Renseignements et d'Action (BCRA)

1940. július 1-jén, az akkor már londoni száműzetésben lévő, úgynevezett szabad francia kormány létrehozta saját hírszerző szolgálatát. Charles de Gaulle tábornok André Dewavrin őrnagyot (háború alatti fedőneve: Passy ezredes) bízta meg a szervezet irányításával. Az eredetileg Service de Renseignements (SR) néven ismert ügynökség 1941. április 15-én Bureau Central de Renseignements et d'Action Militaire (BCRAM)-ra változtatta nevét, majd 1942. január 17-én újabb névváltoztatás történt, s ez után Bureau Central de Renseignements et d'Action (BCRA) néven működött tovább a szervezet.¹⁸

A szövetségesek 1942. novemberi észak-afrikai partraszállása alapvetően megváltoztatta a francia emigráns szervezetek viszonyrendszerét is.¹⁹ 1943 júniusában létrejött a Comité Français de Libération Nationale (Francia Nemzeti Felszabadítási Bizottság, CFLN). Látni kell, hogy a szervezet valódi célja a két emigrációs vezető, vagyis de Gaulle és Girud tábornokok kibékítése volt (lett volna), ezért is lett a szervezet élén társelnöki rendszer. A CFLN létrejötte után egyre többször és egyre indokoltabban felmerült annak az igénye, miszerint a különböző szabad francia szolgálatokat egyesíteni kell(ene). Ennek

¹⁶ Darlan ellen 1942. december 24-én merényletet követett el Fernand Bonnier de La Chapelle nevű 20 éves monarchista – Vichy-ellenes fiatalember. Darlan még aznap belehalt a merénylet során kapott sérülésébe, merénylőjét azonnal elkapták, bíróság elé állították és 1942. december 26-án ki is végezték.

¹⁷ Érdeemes megjegyezni, hogy Algériában 1944. augusztus 28-án merényletet kíséreltek meg Giraud ellen, aki ugyan túlélte a támadást, de ekkortól kezdődően nem vett részt aktívan a szövetségesekkel való együttműködésben és tárgyalásokban.

¹⁸ KITSON 2008.

¹⁹ LAURENT 2000.

hátterében – többek között – az is állt, hogy 1942 novemberében a szövetségesek észak-afrikai partraszállására egyfajta válaszként, a Wehrmacht megszállta a szabad zónát, vagyis a Petain vezette Franciaországot. Ugyanakkor ez a német lépés azt is magával hozta, hogy azoknak a francia tiszteknek egy része, akik elfogadták 1940-ben Petain marsall uralmát, ekkor meginogtak. Számosan közülük úgy döntöttek, hogy elhagyják Vichy Franciaországot és átállnak (valamelyik) szabad francia egységhez. A legtöbbször Algírba ment, ahol Louis Rivet ezredes és Paul Paillole vezetésével létrehoztak egy kvázi saját szervezetet, a Bureau de Renseignements et d'Action d'Alger -t (Algír Hírszerző és Akcióhivatal, BRAA).²⁰

Direction Générale des Services Spéciaux (DGSS)

Ahogy az előbbieken már utaltunk rá, 1943-ban megpróbálták a BCRA és a BRAA tevékenységét összehangolni, inkább kevesebb, mint több sikerrel. Így megszületett az a döntés, miszerint 1943. november 19-i rendelettel létrehozták a Direction Générale des Services Spéciaux-t (Különleges Szolgáltatások Főigazgatósága, DGSS). Vezetőjéről a CFLN döntött, amely végül Jacques Soustelle-t nevezte ki az új szervezet parancsnokának. A DGSS szervezet és tevékenységi köre meglehetősen széles körű és egyben igen összetett volt:

- műszaki igazgatóság (vezetője: André Dewavrin alias Passy ezredes), amely magába foglalta a korábbi szervezeteket és azok tevékenységét;
- dokumentációs és tanulmányi központ;
- a fegyveres erők biztonsági osztálya;
- műszaki ellenőrzési osztály.²¹

Ha politikailag is értelmezzük a DGSS létrejöttét és működését, akkor meg kell állapítanunk, hogy elsősorban a de Gaulle tábornokhoz köthető tisztek kerültek pozícióba, mint például André Dewavrin. Vagyis de Gaulle pozíciói tovább erősödtek a francia ellenállásban, így a francia emigrációban és értelemszerűen az angolszász szövetségesek szemében is. Ugyanakkor – a történelem gyors sodrása miatt – a DGSS működése nem volt, nem lehetett hosszú életű.

Direction Générale des Études et Recherches (DGER)

Franciaország felszabadítását követően logikus lépés volt a DGSS átszervezése, amelyre végül 1944. október 26-án került sor. Az új szervezet a Direction Générale des Études et Recherches (Tanulmányi és Kutatási Főigazgatóság, DGER) nevet kapta. Megalakulásakor a DGER létszáma több mint 10 000 fő volt, bár az állomány meglehetősen vegyes szakmai háttérrel, végzettséggel és képességekkel rendelkezett. Így nem meglepő, hogy a háború befejezése után a DGER személyi állománya komoly szűréseken esett át. Ennek keretében számos kétes hátterű figurától is megszabadult a szervezet. Ugyanakkor a DGER-t

²⁰ PAILLOLE 1975.

²¹ KITSON 2008.

1945. december végén alaposan átalakították, a létrejött utódszervezet a Service de Documentation Extérieure et de Contre-Espionnage lett.

A negyedik és az ötödik köztársaság szervei

A második világháborút követően Franciaország, különösen a negyedik köztársaság idején, kénytelen volt szembesülni azzal, hogy a második világháborút követő hidegháborúban immár az Egyesült Államok és a Szovjetunió a két meghatározó erő mind politikailag, mind katonailag és sok szempontból gazdaságilag is. A francia elit úgy képzelte, hogy még ha a világ számos szempontból meg is változott, egy valami azonban nem változhat: a francia gyarmati területek státusza. Nagyon hamar kiderült azonban, hogy ez hiú ábránd: Indokínában már 1945 szeptemberében megindult a harc a franciák ellen, s az 1954-es Diên Biên Phủ-i csata megmutatta, hogy a francia hadsereg nem legyőzhetetlen, még akkor sem, ha az USA támogatja. Franciaország – Nagy-Britanniával közös – 1956-os szuezi kalandja mélypontra juttatta a korábbi első számú segítővel és szövetséggel, az Egyesült Államokkal való kapcsolatát. Gyarmatbirodalma elvesztése a '50-es és '60-as években nem „csak” presztízsveszteség volt, hanem a francia gazdaságot is súlyosan érintő probléma, amelynek társadalmi kihatásai közül néhány napjainkig érezteti hatását. Külön problematika volt Franciaországnak a NATO-val való viszonya. Az amerikaiakkal alapvetően sohasem szimpatizáló de Gaulle elnök gyakran és éles kritikával illette az Egyesült Államokat. A francia elnök a szintén szövetséges Kanada területi integritását is kétségbe vonta, amikor Montrealban *Vive le Québec libre!* (Éljen a független Quebec!) kiáltással köszöntötte a fogadására egybegyűlt tömeget. Ráadásul a francia elnök kifejezetten kereste a kapcsolatot a Szovjetunióval, illetve a valóban békés egymás mellett élés lehetőségeit. Így nem mondható meglepőnek, hogy 1966-ban Franciaország hivatalosan is kilépett a NATO közös parancsnokságából, de magából a szervezetből nem. A két fél viszonya végül csak 2009-ben rendeződött, amikor is Franciaország visszatért a közös parancsnoksághoz. A de Gaulle-féle *politique de grandeur* 1969-ben véget ért. Ugyanakkor az is a tábornok hagyatéka, hogy Franciaország is tagja lett az atomhatalmak szűk klubjának, és számos támaszpontja megmaradt a világban. Franciaország a következő évtizedekben továbbra is kíméletlenül érvényesítette érdekeit Afrikában, de ott volt a Közel-Keleten, Ázsiában és Dél-Amerikában is.

Már a '70-es években megjelent, kvázi mint új kihívás, a nemzetközi terrorizmus, gondoljunk csak az Air France 139-es Tel Aviv – Párizs járatának eltérítésére vagy a Sakál, vagyis Iljics Ramirez Sánchez, közismert nevén Carlos több franciaországi akciójára 1982-ből, vagy pár évvel korábban, amikor 1975-ben két Direction de la Surveillance du Territoire (DST) ügynököt ölt meg.

A változó kül- és belpolitikai helyzetben a mindenkori francia kormányok természetesen nem nélkülözhatték a magas szinten működő nemzetbiztonsági szolgálatokat, amelyeket – követve a „hagyományokat” és nyilván a szükségszerűséget is – nem egy alkalommal átszerveztek 1945 után is.

Direction de la Surveillance du Territoire (DST)

A Direction de la Surveillance du Territoire még egy 1944. november 16-án kiadott, de Gaulle tábornok által aláírt, a Belügyminisztérium szervezetére vonatkozó rendelettel váltotta fel a korábban funkcionáló ST-t; immáron a DST volt a felelős a franciaországi kémelhárításért. A DST-t – az Országos Rendőr-főigazgatóságon keresztül – a Belügyminisztériumnak rendelték alá. Első vezetője az a Roger Wybot volt, aki 1941 decemberétől a londoni BCRA kémelhárítási részlegét irányította. Wybot 1959-ig irányította a DST-t.²²

A DST feladatköre az idő előre haladtával folyamatosan bővült. Így már nemcsak a kémelhárítás tartozott hozzá, hanem a terrorizmus elleni harc, valamint az úgynevezett kritikus vagy katonai felszerelések, a francia gazdaság és tudomány (ipari, technológiai) fejlesztési eredményeinek védelme is,²³ majd végül a gazdasági hírszerzés is a DST feladata lett. Szintén a DST feladata volt a rádiókommunikáció felügyelete is, azaz a különböző titkos adók felkutatása, lehallgató állomások segítségével. Működésének utolsó időszakában a DST kiemelt feladata a belső kémelhárítás, valamint a belső terrorizmus elleni küzdelem volt. A DST ekkor négy fő részlegre épült:

- a muszlim világ megfigyelésének és a terrorizmus elleni küzdelemnek a megosztása;
- biztonsági, örökségvédelmi és proliferációs részleg;
- hazai kémelhárító hadosztály;
- műszaki szolgáltatások és informatikai részleg.²⁴

A DST működését sikerek és kudarcok egyaránt jellemezték. A teljesség igénye nélkül, de a DST sikere volt Georges Pâques – a NATO-nál állomásozó magas rangú francia tisztviselő – azonosítása mint szovjet ügynök (1963), Peter Kranick, Hans és Marianne Bammler Stasi-ügynökök (1967), vagy a már említett Iljics Ramírez Sánchez letartóztatása (1994).

Ugyanakkor a DST-t többször vádolták azzal, hogy a '70-es években „hamis zászlós” támadásokat hajtott végre Bretagne-ban, ezzel próbálva lejáratni a Front Bretagne Felszabadításáért nevű szeparatista szervezetet. Szintén a szervezet kudarcai közé sorolható az is, amikor 1973. december 3-án a vízvezeték-szerelőnek álcázott DST-ügynökök lebuktak, hogy éppen kémmikrofont szereltek fel a *Le Canard enchaîné* nevű újság irodáiban.

2008. július 1-jén a DST egyesült a Központi Hírszerzési Főigazgatósággal egy új igazgatóságon, a Central Directorate of Internal Intelligence-en belül, amely 2014-ben Belső Biztonsági Főigazgatóság (DGSI) lett.

Service de Documentation Extérieure et de Contre-Espionnage (SDECE)

Ahogy azt korábban írtuk, a Service de Documentation Extérieure et de Contre-Espionnage (Külső Dokumentációs és Kémelhárító Szolgálat, SDECE) Franciaország külső hírszerző ügynöksége volt, amelyet 1945. december 28-án hoztak létre, s egészen 1982. április 2-ig működött, amikor is felváltotta a Direction Générale de la Sécurité Extérieure.

²² Lásd: www.ordredelaliberation.fr/fr/compagnons/roger-wybot

²³ Ezek az ügyek az elmúlt években jelentősen fejlődtek, mára a felderített esetek 60%-át teszik ki, szemben a klasszikusnak mondható politikai, diplomáciai és védelmi kémkedés 40%-ával.

²⁴ *Le Canard enchaîné* 1988.

A SDECE a negyedik köztársaság idején a minisztertanács elnökének volt alárendelve, amely még az ötödik köztársaság első éveiben sem változott meg, egészen 1962-ig. Ekkor ugyanis Charles de Gaulle elnök döntése értelmében a SDECEK-et a Honvédelmi Minisztériumnak rendelték alá, amely élén ekkor Pierre Messmer, de Gaulle hűséges híve állt. A változás hátterében az egyre jobban elhúzódó algériai háború állt, amely a '60-as évek elején szinte teljesen lekötötte Franciaország erőforrásait, így a SDECE tevékenységének jelentékeny része is Algériára összpontosult. Majd az algériai háború után az Organisation de l'Armée Secrète (OAS)²⁵ és annak felszámolása kötötte le a SDECE erőinek jelentékeny részét.

Az SDECE a '80-as évek elején az alábbi részlegekből állt:

- pénzügyi és általános ügyek részlegére (DAFG);
- kutatási részlegre (DR), amely egyesíti az összes humán, technikai és műszaki osztályt, és operatív hírszerzési kutatási erőforrások;
- kémelhárítási részleg (DCE);
- akcióosztály (DA).

A SDECE tevékenységének jelentékeny része – értelemszerűen – a francia gyarmatokhoz, illetve az ott folyó függetlenségi háborúkhöz köthető. A SDECE nem csak Indokínában, Algériában vagy éppen Afrikában volt aktív, ugyanis a québeci szeparatista mozgalmakat is támogatta az *Assistance et cooperation technology*, illetve az *Operation Ascot* műveletek keretében.²⁶ Ugyanakkor a SDECE meglepően gyorsan szerzett pontos információkat a jom kippuri háborúról (1973. október) vagy a Szovjetunió afganisztáni inváziójáról (1979. december).²⁷

Átszervezések a '80-as években

A francia politikában a '80-as években érzékelhető változás történt François Mitterand köztársasági elnökké választásával 1981-ben. Bár Mitterand az ötödik köztársaság első szocialista elnöke volt, ez nem akadályozta meg abban, hogy kritizálja a Szovjetunió külpolitikáját, például az afganisztáni inváziót is. A korábbi, de Gaulle nevével fémjelzett közeledési politikát Mitterand lényegében felfüggesztette. 1982-ben mintegy 47 szovjet diplomatát és családtagjait utasítottak ki „diplomatahoz nem méltó viselkedés”, vagyis kémkedés miatt. Mitterand – és általában a francia politikai elit – aggódott, hogy Kelet- és Nyugat-Németország egyesül, s így felborul(hat) a kontinentális egyensúly, de aggódtak Jugoszlávia szétesése miatt éppúgy, mint hogy a közép-kelet-európai országokban „túl gyorsan” omlanak össze a kommunista rendszerek. Ugyanakkor Franciaország igyekezett tartani pozícióit Afrikában – elsősorban a volt francia gyarmatokon –, illetve Dél-Amerikában, ahol Francia Guyanában 1961 óta Európa legnagyobb űrrepülőtere működik, amelyet 1975-től az Európai Űrügynökség is használ. Az objektum védelme nemcsak Franciaországnak az érdeke, hanem egész Európának is.

²⁵ Az OAS de Gaulle Algéria-politikájával elégedetlen katonákból és az Algériából elmenekült franciákból állt. Több alkalommal is merényletkísérletet hajtottak végre de Gaulle ellen.

²⁶ POMAR-ALLEN 1997.

²⁷ POMAR-ALLEN 1997.

Direction Générale de la Sécurité Extérieure

A Direction Générale de la Sécurité Extérieure (DGSE), amelyet néha egyszerűen csak Sécurité Extérieure-nek (SE) hívnak, 1982 óta Franciaország hírszerző szolgálata.²⁸ A DGSE tevékenységét 2007-től a parlament egyik külön bizottsága, majd 2013-tól a Hírszerző Felügyelőség felügyeli. Igazgatóját a köztársasági elnök nevezi ki és a Védelmi Minisztérium alá tartozik.²⁹

A DGSE alaptevékenységei létrejöttekor a következők voltak:

- felderítés és hírszerzés;
- elemzés és értékelés;
- humán küldetés (például „tudósítók” telepítése külföldön);
- kommunikációs rendszerek védelme;
- lehallgatások végrehajtása;
- műholdas felderítés;
- francia, illetve külföldi szolgálatok közötti információcsere;
- titkos műveletek.³⁰

1983 tavaszán az új főigazgató, Pierre Lacoste admirális átszervezte a DGSE-t: a főigazgatóság alá három igazgatóság tartozott ekkor:

- az általános igazgatási igazgatóság (DAG);
- a kutatási igazgatóság (DR);
- és a műszaki igazgatóság (DT).

A korábbi kémelhárító osztály és akcióosztály ismét a DR, a belső biztonsági szolgálat pedig továbbra is az általános irányítás alá tartozik.

1989 júliusában Claude Silberzahn újabb átszervezést hajtott végre, amelynek keretében öt igazgatóságot állítottak fel:

- Igazgatási Igazgatóság (DA);
- Műveleti osztály (DO);
- Hírszerzési igazgatóság (DR);
- Stratégiai osztály (DS);
- Műszaki irány (DT).³¹

2022-ben újabb átszervezést hajtottak végre a szervezetben, amelynek során megszüntették a hírszerzési és stratégiai igazgatóságokat. Helyettük tematikus vagy földrajzi alapú központokat hoznak létre. A DGSE napjainkban a következő szervezeti egységekből áll:

- Igazgatási Igazgatóság (DA);
- Kutatási és üzemeltetési osztály (DRO);
- Műszaki és innovációs osztály (DTI);
- Elemzési és stratégiai főtítkárság (SGAS).³²

²⁸ FAURE 2004.

²⁹ POLISAR 2003.

³⁰ POMAR-ALLEN 1997.

³¹ POLISAR 2003.

³² Lásd: www.dgse.gouv.fr/en

Unité de Coordination de la Lutte Anti-terroriste (1984–2019)

Az 1980-as években a terrorizmus már Franciaországban is egyre jelentősebb kihívást jelentett a különböző rendészeti és nemzetbiztonsági szolgálatoknak. A kor francia közvéleményét különösen megdöbbentette és felháborította, amikor 1982-ben egy zsidó étterem ellen bombamerényletet követtek el, amelyben hat ember meghalt, és további 22 megsérült. A kormány utasította a DST-t, hogy nagyobb erővel lépjen fel a terrorizmus ellen, fokozza az ez irányú hírszerző tevékenységét. Érdemes megjegyezni, hogy ekkor a DST szervezetén belül csak egy kisebb csoport foglalkozott a terroristákkal, illetve a terrorizmussal. Vélelmezhető volt már ekkor az is, hogy a feladat ellátása nagyobb humán és anyagi erőfeszítést fog igényelni.³³

Így logikus lépésnek tekinthető, hogy 1984. október 8-án Pierre Joxe belügyminiszter utasítására létrejött az Unité de Coordination de la Lutte Anti-terroriste (Terrorrelhárítási Koordinációs Egység, UCLAT), amely – mint ahogyan a neve is mutatja – egyfajta koordinációs testület volt, amelyben képviseltette magát a Nemzeti Rendőrség és a Csendőrség is. A szervezet napi szinten elemezte, illetve összefoglalta a terrorizmussal kapcsolatos információkat, szorosan együttműködve lényegében valamennyi francia titkosszolgálattal, mi több: a börtönigazgatás vezetőivel és azokkal a vizsgálóbírókkal is, akik munkájuk során terroristákkal, illetve terrorizmussal kerültek kapcsolatba, illetve foglalkoztak.³⁴

Bruno Le Roux belügyminiszter 2017. július 26-án bejelentette, hogy az UCLAT-ot egyesíteni kívánják a szintén a Belügyminisztérium keretein belül működő terrorizmus megelőzésével foglalkozó operatív stábbal, amelyet még 2015-ben Bernard Cazeneuve, akkori belügyminiszter hozott létre. Az UCLAT így végül egy 2019. december 27-én kiadott rendelettel megszűnt, feladatait közvetlenül a DGSI vette át.³⁵

Az ezredforduló és a 21. század kihívásai

Az utóbbi évtizedek globális változásai és kihívásai természetesen a francia vezetést is – szinte folyamatosan – arra készítetik, hogy ne „csak” átgondolja nemzetbiztonsági stratégiáját, hanem fejlessze is azt, s ha kell, átszervezze szolgálatait, azok struktúráját. A klasszikusnak mondható kémelhárító és hírszerző tevékenység kiegészült az egyre jobban terjedő radikális iszlám vagy a gazdasági bűnözés elleni tevékenységgel is. Ne feledjük, utóbbi lehet akár a terrorizmusnak, a terrorista szervezeteknek is finanszírozója. Már az Öbölháború idején is (1990–1991) kiemelt készségben voltak a francia rendészeti szervek, bár ekkor nem történt terrorcselekmény. Ugyanakkor a 2015-ös Charlie Hebdo elleni támadás, majd a Bataclannál történt támadások rávilágítottak az elhárító szervek munkájában fellelhető hiányosságokra. Látható, hogy a muszlim vallású fiatalok beilleszkedési problémái, illetve vallási radikalizációja ugyancsak komoly kihívást jelent a francia szerveknek. Sokat mond a francia politika változásáról, hogy 2009-ben az ország visszatért az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) integrált katonai parancsnokságába.

³³ Lásd: <https://bit.ly/4a6dMKk>

³⁴ SOULLEZ 2017

³⁵ TÜRKE 2015.

Az utóbbi évek egyik súlyos – de lassan eldőlni látszó – kérdése, hogy vajon Franciaország meg tudja-e tartani afrikai pozícióit, illetve befolyását.

Traitement du renseignement et action contre les circuits financiers clandestins (1990–)

A *Traitement du renseignement et action contre les circuits financiers clandestins* egy 1990-ben létrehozott francia hírszerző szolgálat, amely elsősorban a pénzmosás, a terrorizmus finanszírozása, valamint az adó-, szociális és vámcsalás elleni küzdelemért felelős. A kormányzati struktúrában a Gazdasági, Pénzügyi, Ipari és Digitális Szuverenitás Minisztériumához tartozik. A szervezet 14. igazgatóját 2024-ben nevezték ki, amely rámutat a fluktuáció mértékére.³⁶

Direction Nationale du Renseignement et des Enquêtes Douanières (1991–)

Franciaországban a *Direction Nationale du Renseignement et des Enquêtes Douanières* (DNRED) a Gazdasági és Pénzügyminisztérium Vámügyi és Közvetett Jogok Főigazgatóságához (DGDDI) tartozó, nemzeti hatáskörrel rendelkező szolgálat. Feladata a vámügyekben elkövetett csalások elleni fellépés, illetve az ezekhez kapcsolódó hírszerző tevékenység, amelyek során megengedett számára a titkosszolgálati eszközök használata. A DNRED a Vámkódex és a Belső Biztonsági Kódex által meghatározott speciális hatáskörrel a francia vámterületen gyakorolja tevékenységét.³⁷

Direction du Renseignement Militaire (1992–)

A *Direction du Renseignement Militaire* (DRM) a francia fegyveres erők minisztériumának egyik osztálya, valamint az összes francia fegyveres erő katonai hírszerzéséért és katonai érdekeiért felelős közös testület. A DRM felelős az információgyűjtésért, azok elemzéséért és a hírszerzési információk terjesztéséért a polgári és katonai hatóságok, hadseregek, hadművelleti erők és központi védelmi szervek felé.³⁸

A DRM-et 1992 júniusában, az Öbölháború után, annak tapasztalatai alapján hozták létre Pierre Joxe, akkori védelmi miniszter kezdeményezésére. A cél az volt, hogy a fegyveres erők különböző hírszerző szolgálatait egységbe szervezze. Ekkor úgy tűnt, hogy a katonai hírszerzés nem megfelelő színvonalon dolgozik, a különböző katonai szolgálatai pedig túlzottan is fragmentáltak, így – és a tapasztalat is ezt mutatta – Franciaország túlságosan is függött az Egyesült Államoktól kapott forrásoktól.

³⁶ Lásd: www.economie.gouv.fr/tracfn/missions-tracfn

³⁷ Lásd: www.douane.gouv.fr/fiche/la-direction-nationale-du-renseignement-et-des-enquetes-douanieres

³⁸ Lásd: www.defense.gouv.fr/drm

A DRM alapvetően három alosztályból áll:

- Kutatási aligazgatóság (SDR);
- Műveleti aligazgatóság (SDE);
- Támogatási aligazgatóság (SDA).

A DRM hírszerző központja – a Párizstól 40 km-re található Creil légibázison található – az alábbi feladatot ellátó egységeknek ad otthont:

- Elektromágneses sugárzással kapcsolatos képzési és foglalkoztatási központ (CF3E);
- Közös képalkotási képzési és értelmező központ (CF3I);
- Közös emberi hírszerzési kutató és gyűjtőközpont (CI3RH);
- Közös térinformatikai hírszerző központ (CRGI);
- Kibertérkutató és elemző központ (CRAC).³⁹

A DRM további több lehallgató központot is működtet, de nemcsak Franciaországban (Giens), hanem a tengerentúlon (Guadeloupe, Mayotte, Új-Kaledónia és Francia Polinézia), Szenegálban (Zöld-foki-szigetek), Gabonban, Dzsibutiban és az Egyesült Arab Emírségekben.

A DRM tevékenységéről viszonylag kevés nyílt forrás érhető el. Tevékenysége kapcsán ugyanakkor egyértelműen kudarcként könyvelték el a francia kormányzatban azt, hogy nem tudta előre jelezni az Orosz Föderáció 2022. februári ukrajnai katonai műveletét.⁴⁰

Direction du Renseignement de la Préfecture de Police (2008–)

A Rendőrkapitányság Általános Hírszerzésének (RGPP) örököse, a szolgálat a főváros sajátosságai miatt nem integrálódott a DCRI és az RG egyesülése során létrejött DST-be. Mindezekkel párhuzamosan egy 2008. június 27-i rendelettel egy új, a Párizs környékén és közvetlen a külvárosaiban működő szolgálat jött létre. Ez lett a Direction du Renseignement de la Préfecture de Police (DR-PP), vagyis a párizsi rendőrség hírszerző szolgálat. A hírszerző szolgálatok 2013-as reformja, amely során létrejött a DGSI, sem kérdőjelezte meg a DR-PP létének jogosságát. A szolgálatnak három feladatrendszere van:

- általános információgyűjtés;
- hazai hírszerzés;
- az illegális bevándorlás elleni küzdelem.

2015. év elején döntés született arról, hogy a DR-PP létszámát jelentős mértékben növelni kell, tekintettel – többek között – a megnövekedett terrorveszélyre. A döntés helyességét a 2015. november 13-án bekövetkezett terrortámadás vélelmezhetően csak megerősítette a döntéshozóknak.

³⁹ Lásd: www.defense.gouv.fr/drm/direction-du-renseignement-militaire/notre-histoire

⁴⁰ Lásd: www.france24.com/en/france/20220331-french-military-spy-chief-quits-after-failure-to-predict-russian-invasion

Direction Générale de la Sécurité Intérieure (2014–)

A Direction Générale de la Sécurité Intérieure (Belső Biztonsági Főigazgatóság, DGSI) 2014. április 30-án kiadott rendelettel jött létre, amely átvette a 2008. július 1-jén megalakult DCRI feladatait. A DGSI egy általános kompetenciával rendelkező hírszerző szolgálat volt a kezdetektől fogva, s amely a kezdetektől a Belügyminisztérium alá tartozik.

Az említett rendelet első cikkelye kiemeli a DGSI hatáskörét: „A Belső Biztonsági Főigazgatóság az országos rendőrség aktív szolgálataként működik. Feladata a köztársaság egész területén a nemzetbiztonsággal vagy a nemzet alapvető érdekeivel kapcsolatos hírszerzés kutatása, központosítása és hasznosítása.”⁴¹

A 2015-ben elfogadott hírszerzési törvény kiterjesztette a DGSI hatáskörét azzal, hogy megeremtette a jogalapját, hogy adott helyiségeket és magánlakásokat is lehallgathasson a DGSI, nemkülönben megkapta az engedélyt a kémprogramok vagy az IMSI (international mobile subscriber identity – nemzetközi mobil előfizető azonosító) használatára is.

A DGSI feladatkörét az alábbiakban határozták meg:

- gondoskodik a külföldi beavatkozás (kémelhárítás) bármely formájának megakadályozásáról és hozzájárul azok visszaszorításához;
- hozzájárul a terrorcselekmények, illetve az állambiztonságot, a terület integritását vagy a francia intézmények állandóságát érintő cselekmények megelőzéséhez és visszaszorításához;
- részt vesz a radikalizálódott egyének vagy csoportok megfigyelésében, amelyek valószínűleg erőszakhoz folyamodnak és aláássák a nemzetbiztonságot;
- hozzájárul a honvédelmi titkot aláásó, illetve az ország gazdasági, ipari vagy tudományos potenciálját aláásó cselekmények megelőzéséhez és visszaszorításához;
- hozzájárul a tömegpusztító fegyverek beszerzéséhez vagy gyártásához kapcsolódó tevékenységek megelőzéséhez és visszaszorításához;
- hozzájárul a nemzetközi bűnszervezetek által végzett, a nemzetbiztonságot érintő tevékenységek megfigyeléséhez;
- hozzájárul az információs és kommunikációs technológiákhoz kapcsolódó bűnözés megelőzéséhez és visszaszorításához.⁴²

A DGSI pontos szervezeti struktúrájáról meglehetősen kevés nyílt forrás áll rendelkezésünkre, de az talán megkockáztatható, hogy a feladatokhoz és az eszközökhöz alkalmazkodó, azokat leképző rendszerben működik a szolgálat.

Direction du Renseignement et de la Sécurité de la Défense (2016–)

A Védelmi Hírszerzési és Biztonsági Igazgatóság (DRSD), amelyet 2016-ig Védelmi és Biztonsági Igazgatóságnak (DPSD) hívnak, egyik tagja a francia hírszerző szolgálati rendszernek. A honvédelmi miniszter fennhatósága alá helyezve felelős a fegyveres erők,

⁴¹ Lásd: www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000028887486/

⁴² Lásd: www.dgsi.interieur.gouv.fr/decouvrir-la-dgsi/nos-missions

információik, érzékeny felszereléseik védelméért az ellenséges beszivárgás vagy felforgató tevékenység (szervezett bűnözés, lopás, szabotázs) ellen.⁴³

National Intelligence and Counter-Terrorism Coordination (2017–)

A National Intelligence and Counter-Terrorism Coordination (CNRLT) létrehozásáról szóló 2017. június 14-i rendelet fontos esemény a francia titkosszolgálatok (együtt)működésének történetében.⁴⁴ Az említett rendelet két feladatot rótt a CNRLT-re. Egyrészt a titkosszolgálatok általános tevékenységének összehangolását, másrészt pedig az Országos Terrorelhárítási Központ (CNCT) révén a terrorizmus elleni küzdelemben közreműködő összes szolgálat irányítását

Így a CNRLT átfogó fenyegetéselemzést végez annak érdekében, hogy irányelveket és prioritásokat javasoljon a különböző francia szolgálatok összehangolt műveleteihez, valamint irányítsa azok végrehajtását. Ennek keretében a CNRLT koordinálja a titkosszolgálatok tevékenységét és együttműködést biztosít közöttük. Ezzel segíti a hírszerzési adatok és információk megosztását, nemkülönben a hírszerzési technikák alkalmazását és a technikai erőforrások együttes alkalmazását.⁴⁵

Szintén a CNRLT koordinálja és terjeszti elő a francia kezdeményezéseket az európai és más nemzetközi együttműködésekben, valamint nemzetközi szinten képviseli a francia hírszerző közösséget. A jelenleg elérhető nyílt források alapján a szervezet prioritásai a következők:

- a terrorizmus elleni küzdelem;
- válságok és főbb kockázatok előrejelzése;
- gazdasági és ipari érdekek védelme és előmozdítása;
- küzdelem az átfogó fenyegetések ellen.

A CNRLT munkájáról beszámol a Nemzeti Hírszerző Tanácsnak (CNR) és a Nemzetbiztonsági és Védelmi Tanácsnak (CDSN), valamint a külső felügyeleti szerveknek is, így a parlament arra illetékes bizottságainak és a számvevőszéknek.⁴⁶

Összegzés

Jól látható, hogy a modern francia állam mindig is hangsúlyt fektetett a kémelhárításra. A szervezeti struktúra természetesen változott, amit indokolhattak akár francia belpolitikai, akár külső tényezők is. Jól látható tendencia ugyanakkor, hogy a 20. század első harmadától egyre inkább a hadsereg hatáskörébe kerül át a kémelhárítás. Franciaország – többek között

⁴³ Lásd: www.drds.defense.gouv.fr/nos-missions

⁴⁴ TÜRKE 2020.

⁴⁵ Lásd: www.elysee.fr/en/national-intelligence-and-counter-terrorism-coordination

⁴⁶ Lásd: www.elysee.fr/en/national-intelligence-and-counter-terrorism-coordination

szolgálatain keresztül is – igyekezett megőrizni befolyását a világban, de gyarmatbirodalmát nem tudta végül fenntartani. Azonban a katonai támaszpontok, a francia kultúra terjesztését szolgáló szervezetek mind-mind segítették és segítik a célt: a francia befolyás megőrzését. Ugyanakkor, különösen a '80-as évek elejétől, újabb és újabb kihívásokkal kellett Franciaországnak szembenéznie. Ezek közül az egyik a terrorizmus, amely napjainkban is legalább annyira meglévő veszély, mint volt 20-30 évvel ezelőtt. Szintén egyre nagyobb hangsúlyt kapott a francia szolgálatoknál is a technikai felderítés és hírszerzés, valamint a francia technológiai fejlesztések és eredmények védelme. Jól látható, hogy a francia szolgálatokat is számos alkalommal átszervezték, átalakították. Az természetesen bonyolult és összetett kérdés, hogy ezek mennyire voltak indokolt lépések – ezek elemzése szétfeszítené jelen cikk kereteit. Mindenesetre tény, hogy a legutolsónak létrejött CNRLT ma divatos információfúziós központ. S végül megállapíthatjuk: a francia szolgálatok működését számos siker, s bizony jó néhány kudarc kísérte – mint ahogyan a legtöbb nemzetbiztonsági szolgálat működését. Az természetesen már és még a jövő kérdése, hogy az ötödik köztársaság képes lesz-e megtartani meglévő pozícióit a világban, s hogy a mindenkori francia kormány milyen célokat fog még meghatározni szolgálatainak.

Felhasznált irodalom

- BOISLISLE, A. de. (1890): *Le Secret De La Poste: Sous Le Règne De Louis XIV. Annuaire-Bulletin de la Société de l'histoire de France*, 27(2), 229–245. Online: www.jstor.org/stable/i23408264
- DIAZ, Charles (2010): *La nouvelle épopée des brigades du Tigre*. Paris: Jacob Duvernet.
- FAURE, Claude (2004): *Aux services de la République: Du BCRA à la DGSE*. Paris: Fayard.
- HIEBER, Hanna (2005): „Mademoiselle Docteur”: The Life and Service of Imperial Germany's Only Female Intelligence Office. *Journal of Intelligence History*, 5(2), 91–108. Online: <https://doi.org/10.1080/16161262.2005.10555119>
- KITSON, Simon (2008): *The Hunt for Nazi Spies: Fighting Espionage in Vichy France*. Chicago: University of Chicago Press. Online: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226438955.001.0001>
- Le Canard enchainé (1988): *Les dossiers du Canard Enchainé: Espionnage le polar et la manière*.
- LACOSTE, Pierre (1998): *Le Renseignement à la française*. Paris: Economica.
- LAURENT, Sébastien (2000): The Free French Secret Services: Intelligence and the Politics of Republican Legitimacy. *Intelligence and National Security*, 15(4), 19–41. Online: <https://doi.org/10.1080/02684520008432626>
- NAVARRÉ, Henri (1978): *Le Service de Renseignements (1871–1944)*. Paris: Plon.
- POIRIER, Dominique (2018): *Napoleon's Spies: Revelations of a Spy Who Came in from France*. Scotts Valley: CreateSpace.
- PAILLOLE, Paul (1975): *Services Spéciaux*. Paris: Robert Laffont.
- POLISAR, Patti (2003): *Inside France's DGSE: The General Directorate for External Security*. New York: The Rosen Publishing Group.

- POMAR, Norman – ALLEN, Thomas B. (1997): *The Spy Book*. New York: Random House.
Online: <https://archive.org/details/spybookencyclope0000polm>
- SOULLEZ, Christophe (2017): *L'Unité de coordination de lutte anti-terroriste (UCLAT), dans Le renseignement: Histoire, méthodes et organisation des services secrets*. Paris: Eyrolles.
- THOMPSON, John B. (1995): *The Media and Modernity: A Social Theory of the Media*. Stanford: Stanford University Press.
- TÜRKE András István (2015): A francia szolgálatok átszervezéséről és jelenlegi helyzetéről. *Szakmai Szemle: A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos-Szakmai Folyóirata*, 13(4), 5–28. Online: www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2015_4_szam.pdf
- TÜRKE András (2020): A külpolitika militarizálódása Franciaországban (2012–2017). A François Hollande korszak kül- és biztonságpolitikája a válságövezetekben. *Szakmai Szemle: A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos-Szakmai Folyóirata*, 18(3), 92–116. Online: <https://bit.ly/3W4hCxX>